

Onderzoeksjournalistiek, Vertrouwen, Schaamte en Cultuur in Suriname

Inleiding symposium onderzoeksjournalistiek “Check, Check & Double Check”

Prof. dr. Marten Schalkwijk

6 juni 2019

Ik ben blij met dit symposium, want er is genoeg werk voor de pers om meer duidelijkheid te geven over zaken die wazig zijn voor het groter publiek. Soms weet het groter publiek echter meer dan de pers. In een open samenleving als Suriname is het overigens niet moeilijk om aan informatie te komen indien men bereid is wat extra werk te doen.

1. Social media en onderzoeksjournalistiek

Mijn inleiding ga ik doorspekken met opinies van burgers die via twee recente NIKOS opiniepeilingen in Paramaribo en Wanica zijn verkregen. Laat mij meteen beginnen met de mening van de burgers over mijn eerste opmerkingen. Liefst 90% van de burgers in Wanica vond dat je *“Op social media eerder over een corruptieschandaal of misdaad hoort dan in de krant, radio of televisie”*. Slechts 10% was het niet eens met deze uitspraak. Nu kan je natuurlijk aangeven dat het kenmerk van social media is dat je heel snel informatie kan doorsturen. Het probleem is dat de informatie niet altijd in een context geplaatst is en dat de omstandigheden niet duidelijk zijn. Je krijgt bijv. een foto van een botsing, maar hebt geen idee waar dat heeft plaatsgevonden, of er doden en gewonden zijn, waar het is gebeurd, wie het veroorzaakt heeft, en wie de slachtoffers zijn; je weet zelfs niet of het in Suriname is gebeurd of in een ander land; of het fake is of echt. Dat is een rol voor de andere media om aan te geven waar het over gaat en wat waar en niet waar is. Uiteraard is het niet de taak van de andere media om elk bericht op social media te verifiëren en geen eigen berichten te maken. Maar indien de social media een vrij ernstig feit aangeven dan verwacht je dat de andere media er wel op inspelen.

Volgens 93% van de burgers *“zouden journalisten met een beetje meer doorzettingsvermogen veel meer corruptieschandalen boven water kunnen halen”*. Hier wordt een hard oordeel geveld over de onderzoeksjournalistiek in Suriname.

Uiteraard zijn er een aantal redenen waarom het niet gebeurt, zoals een hoofdredacteur tijdens een recent gesprek aangaf. Ik noem er drie:

- 1) De media is gefragmenteerd en de markt is klein, en er is dus niet veel meer te verdienen waardoor de kosten goed in de gaten gehouden moeten worden.
- 2) De eigenaren van de media willen productie en gunnen journalisten geen tijd om een week of twee weken onderzoek te doen en bronnen te benaderen.
- 3) Veel journalisten zijn nu free-lancers die met stukwerk hun brood moeten verdienen. Dat betekent dat je elke dag twee tot drie artikelen moet produceren en geen tijd hebt voor onderzoek.

Dit is inderdaad de realiteit bij de meeste media, maar laat mij toch direct een paar kanttekeningen plaatsen:

ad 1) De media is gefragmenteerd, maar sommige fragmenten vormen wel een cluster bijv. sommige media hebben zowel radio, televisie als kranten onder dezelfde paraplu; er zijn tenminste twee van zulke clusters. Anderen combineren radio en televisie. En hier zijn er veel meer van. Zulke clusters besparen kosten, omdat er maar één keer overheadkosten worden gemaakt, en er maar één directie is. Er wordt ook bespaard op journalisten, omdat je immers hetzelfde nieuws gebruikt voor zowel de radio als de televisie, en waar toepasbaar de krant.

ad 2) Inderdaad zijn er eigenaren die niets om verificatie van bronnen geven, maar anderen die best ruimte willen geven voor wat meer onderzoek. Eigenaren die affiniteit hebben met journalistiek zullen zeker begrip hebben voor zaken en streven naar kwaliteit boven kwantiteit. Dat onderscheid ook de goede stations en kranten van de middelmatige.

ad 3) Het feit dat een journalist free-lancer is betekent nog niet dat die persoon er met de pet naar kan gooien. Soms kost het niet eens 10 minuten om iets te achterhalen bijv. NIKOS peiling vergelijken met IDOS peiling (Dagblad publicatie van 12 februari 2018 is via hun online website te vinden). Als persoon ook files bijhouden om betere artikelen te schrijven; wellicht op gespecialiseerde onderwerpen die jou interesseren. Een free-lancer die gedegen stukken produceert zal meer werk krijgen dan eentje die zeer oppervlakkig bezig is.

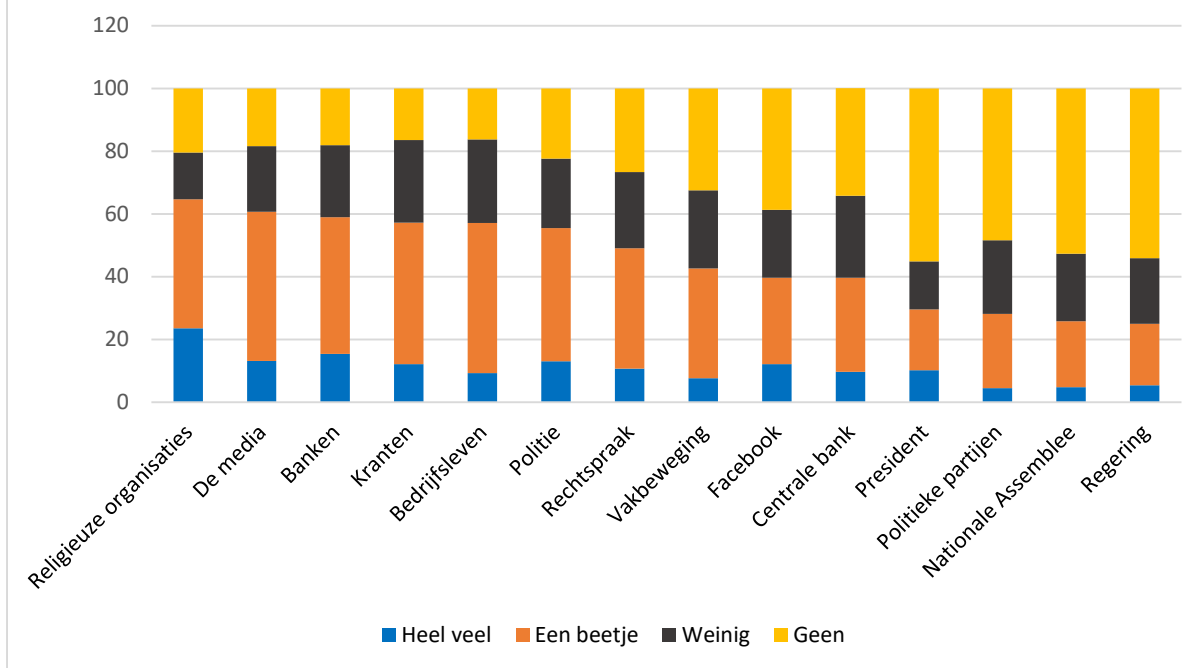
N.B. Laat mij hier meteen ook aangeven dat er best journalisten zijn die wat meer context geven en onderzoek doen en beter presteren. Dat geldt zowel voor de kranten, radio als televisie.

2. Vertrouwen in de media

Hoeveel vertrouwen hebben de Surinaamse burgers in de media? In onderstaande diagram blijkt dat de media met 61% (heel veel + een beetje vertrouwen) nog behoorlijk wat vertrouwen genieten bij het publiek. Dat geldt ook voor de kranten indien die apart genoemd worden. Het meeste vertrouwen is er in de religieuze organisaties en het minste in de politiek, inclusief de regering en het parlement.

Wij kunnen het vertrouwen van de burgers in Suriname vergelijken met dat van de regio. In Latijns Amerika was dat vertrouwen in 2018 gemiddeld 44% d.w.z. personen die veel of een beetje vertrouwen in de media hadden. We zien dus dat er in Suriname meer vertrouwen in instituten is dan in Latijns Amerika. Uiteraard is het cijfer voor Latijns Amerika een gemiddeld cijfer dat per land verschilt, maar er waren maar drie landen -van de 18- waar het vertrouwen in de media boven de 50% lag (Costa Rica, Bolivia en Paraguay).

Mate van vertrouwen in instituten en organisaties in Paramaribo en Wanica (april-mei 2019)

Waarin heeft men vertrouwen bij de media? In de juistheid, in de objectiviteit, in de kwaliteit? We krijgen daar wat meer inzicht in wanneer we zien dat in Europa men het meeste vertrouwen heeft in de radio als medium (59%), daarna volgt televisie (50%) en dan de krant (47%), terwijl internet op afstand volgt (32%). Blijkbaar geven beelden en geluid toch die extra geloofwaardigheid aan hetgeen gebracht wordt. Bij de radio zijn de interviews vaak langer en hoort men mensen zelf aan het woord, waardoor de geloofwaardigheid kennelijk groter is dan bij de televisie waar interviews korter zijn of alleen met beelden gewerkt wordt zonder de mensen aan het woord te laten.

Overall genomen kunnen we stellen dat de media in Suriname nog voldoende vertrouwen van de burgers genieten. Dat is zelfs zonder een sterke traditie van onderzoeksjournalistiek goed nieuws. Betekent het dat de media op hun lauweren kunnen rusten, nee, want er is niet alleen onderlinge concurrentie, maar ook concurrentie van online nieuwssites en van de *social media*. Het betekent dat de traditionele media meer kwaliteit zullen moeten bieden, want alleen maar het nieuws rapporteren zal niet meer voldoende zijn. Er moet meerwaarde zijn, en een belangrijk deel van die meerwaarde bestaat m.i. uit het geven van de context, het geven van achtergrond, maar ook het uitzoeken van wat er achter de feiten schuil gaat en het boven tafel brengen van zaken die het daglicht schuwen. Het werk wordt echter makkelijker wanneer het grote publiek vertrouwen in de media heeft, want het betekent dat je als journalist dan makkelijker kan werken en wellicht ook beter toegang hebt tot bronnen. Het is veel lastiger te werken in een omgeving waar iedereen je wantrouwt. Ik kan daar van meepraten, omdat ik als onderzoeker ook die ervaring heb. Laatst nog met de opiniepeilingen waar een paar politici proberen je te stigmatiseren en het werk lastig te maken. De vertrouwensrelatie bij onderzoek en zeker onderzoeksjournalistiek is essentieel.

3. Schaamte

Toen ik gevraagd werd om deze inleiding te houden door Eddy Wijngaarde sprak hij over schaamte als mogelijke oorzaak van belemmering voor de ontwikkeling in Suriname. Zaken worden niet voldoende uitgediept, blijven oppervlakkig of onduidelijk, en veel wat mis is wordt niet aan de orde gesteld en gaat dus maar gewoon door.

Bij schaamte denk je automatisch aan moeilijk bespreekbare onderwerpen in onze samenleving zoals zelfmoord, incest, huiselijk geweld en HIV/aids of zelfs kanker. Dat zijn onderwerpen waar mensen nog steeds niet openlijk over praten. Meestal durven de slachtoffers niets te zeggen en zijn ze opgevoed in een 'tap yu syèn' (schaamte) cultuur. Slachtoffers die toch de moed hebben om er over te praten worden vaak niet begrepen, doodgezwegen, gestigmatiseerd en in een hoek gedrukt, waardoor ze monddood worden gemaakt, terwijl de daders vrij rond blijven lopen. Er is nog steeds weinig sympathie voor de 'slachtoffers' zoals uit een deze week verschenen artikel van Seshma Bissesar (De Ware Tijd) nog bleek.

Spreken over schaamte en journalistiek brengt je dus tot dit soort duidelijke onderwerpen waar de slachtoffers zich onterecht voor schamen. In ieder geval gaf het stof tot nadenken, maar mijn eerste reactie op het gebrek aan gedegen journalistieke producten was: Is het schaamte? Is het angst voor mogelijke consequenties? Is het de beperking door de hoofdredacteur of eigenaar van het medium? Of is het gewoon gebrek aan opleiding dan wel gemakzucht van de journalist?

4. Gebrek aan professionaliteit

Laat mij van achter naar voren werken en ook hier weer gebruik maken van de mening van de burgers. Ik gaf al aan dat 93% van de burgers vindt dat journalisten met een beetje meer ijver (doorzettingsvermogen) hun job beter zullen doen. In de ogen van veel gebruikers van de journalistieke producten kan de kwaliteit dus beter indien de journalisten wat meer doorvragen en wat meer onderzoek doen. Te vaak zie je, hoor je, of lees je dingen die al tien keer gezegd zijn en waarbij de journalist geen enkele kritische vraag stelt. Een oude tante van mij, van boven de zeventig, zei een keer: "Marten als ik de krant hier lees, dan lees ik steeds wat men wil doen, maar nooit wat er al gedaan is". Ik zei "tante u heeft de spijker op de kop geslagen". Neem een simpel voorbeeld van de huizenbouw. Steeds wordt er met veel fanfare een nieuw overheidsproject aangekondigd en de pers rapporteert dat braaf. Maar waar blijft de evaluatie van de projecten die eerder aangekondigd waren en hoe die zijn afgelopen. Zijn die geslaagd? Hoeveel huizen waren er gepland en zijn er gebouwd? Zijn ze binnen de begroting afgerond? Hoeveel kost elk huis uiteindelijk? Wat zijn de aflossingsregelingen? Zijn de bewoners tevreden over de kwaliteit? Moet de overheid wel huizen bouwen of moet men dat overlaten aan particulieren? Wie zet eens alle afbetalingsregelingen van projecten en banken naast elkaar, zodat potentiële kopers van huizen weten waar ze het beste naar toe kunnen? Er is genoeg te onderzoeken zodat je er een stevig en veel interessanter artikel van kan maken.

Te vaak zie je ook dat journalisten kritiekloos overnemen wat een bron zegt. Men houdt de microfoon gewoon open en zendt uit wat er gezegd is. Vaak zonder één kritische vraag te stellen en zonder zelfs het interview in te korten. Als journalist hoef je niet alles te weten, maar vragen kan je

en moet je altijd stellen. Indien je niets van een onderwerp afweet kan je trouwens terecht bij deskundigen en hen om een reactie vragen, maar vaak zie je krantenartikelen verschijnen zonder een poging tot weerwoord van een deskundige. Je kan ook altijd een klein onderzoek doen via internet om te checken wat men in het verleden gezegd heeft. Ik neem als voorbeeld de recente Nikos opiniepeiling. Een assembleelid noemt het 'fake' (zonder enige onderbouwing) en dat wordt gewoon integraal gerapporteerd zonder enig commentaar. Een zichzelf respecterende journalist of medium behoort toch even na te gaan waarom het 'fake' zou zijn en wat anderen er van vinden. Je zou ook na kunnen gaan wat andere peilingen hebben aangegeven bijv. IDOS.

Je merkt ook dat er nauwelijks follow-up berichten gemaakt worden, waardoor veel zaken onduidelijk blijven. Iets verschijnt even in het nieuws, er wordt een heel spektakel van gemaakt, en vervolgens hoor je niets meer. Neem bijv. de hele commotie rond het ontslag van de voorzitter van het bestuur van de universiteit, prof. Menke, in januari van dit jaar. Met veel tamtam werd hij ontslagen en beschuldigd van malversaties met gelden van de PhD School. De directeur van het IGSR werd beschuldigd en ook ik, terwijl er absoluut niets aan de hand was en er geen cent is verdwenen. Ik heb de zaak aan de orde gesteld en er –onderbouwd met bewijzen- op gewezen dat het om valse beschuldigingen gaat en ontslag genomen, want in zo een omgeving van intrige kan ik en wil ik mijn werk niet meer doen. De hele zaak draaide om een slepend conflict tussen een onderdirecteur en directeur, waarbij het bestuur van het IGSR vanwege familiebanden en vriendschapsbanden de onderdirecteur de hand boven het hoofd hield en een reden zocht om de directeur te ontslaan. De minister van onderwijs stelt geen onafhankelijke commissie in om de zaak te onderzoeken, maar schaart zich direct achter de valse beschuldigingen, ook vanwege vriendschapsbanden. Er zou direct een onderzoek komen, maar ondertussen is de directeur van het IGSR onterecht ontslagen, het IGSR draait nauwelijks, en de met veel moeite tot stand gekomen PhD School ligt al meer dan vijf maanden stil. De pers haalt het echte conflict niet naar boven, maar komt ook niet met follow-up artikelen om eens te kijken wat de stand van zaken is. Wordt er inderdaad een forensisch onderzoek gedaan? Er is een forensisch expert verbonden aan het IGSR, prof. Diekman, maar waarom wordt die niet ingezet? En op 28 mei, na vijf maanden, verschijnt er plotseling een verklaring van de minister en prof. Menke dat er eigenlijk niets aan de hand was. Terwijl de minister hem een witte boord crimineel heeft genoemd op de radio zegt ze nu "dat nooit is gebleken of overwogen dat hij bij enige financiële onregelmatigheid betrokken zou zijn geweest". Ook wordt gesteld dat het IGSR en de PhD School uitgebouwd moeten worden. Dus een storm in een glas water, zoals ik al in mijn ontslagbrief had aangegeven, maar ondertussen is er veel schade berokkend die je niet zomaar herstelt. Maar waar is de pers die zaken voor het breder publiek uitlegt? Vanwaar die plotselinge verklaring? Er zijn advocaten op de achtergrond bezig geweest en de minister heeft blijkbaar eieren voor haar geld gekozen. Hoe loopt het met de PhD School en met het IGSR? En hoe zit het met de andere spelers? Zelfs wanneer je er geen goed achtergrond artikel van wil maken is de vraag of je de verklaring van de minister en prof. Menke zonder enig commentaar (waar de meeste lezers, luisteraars of kijkers dan niets van snappen) publiceert, of doe je een kleine search waar het weer over ging, of pleeg je twee telefoontjes om het in context te plaatsen.

Ik heb drie voorbeelden gegeven waar zeker iets meer mee had kunnen en moeten worden gedaan door een journalist of hoofdredacteur. Deze voorbeelden hebben niets met schaamte te maken, maar met journalistieke professionaliteit, beleid en ijver. Journalistieke producten moeten de

kijker, luisteraar of lezer een *frame* geven zodat ze de inhoud kunnen plaatsen. Journalistiek is niet zomaar wat losse feiten of meningen uitstrooien over het publiek die er zelf maar wat van moet maken.

5. Broodvrees, rancune en zelfcensuur

Liefst 86% van de burgers in Wanica is het eens met de uitspraak dat *“veel werknemers in Suriname broodvrees hebben en daarom niet kritisch zijn op hun werk”*. Dat zou dus ook voor journalisten gelden, die uit broodvrees maar doen wat een hoofdredacteur of eigenaar van hen vraagt. Soms kan het dat een eigenaar of hoofdredacteur een journalist beperkt in zijn/haar werk en opdracht geeft bepaalde cases niet te onderzoeken. Maar ik denk dat een serieuze eigenaar of hoofdredacteur juist kwaliteit wil en open zal staan voor meer onderzoeksjournalistiek. Het kritiekloos overnemen van wat één bepaalde bron aangeeft zonder andere bronnen te raadplegen zou dus nooit het beleid van de redactie van een radio, krant of televisiestation mogen zijn. Helaas moeten we constateren dat er in onze samenleving wel een aantal eigenaren en hoofdredacteurs zijn die het verstrekken van eenzijdige informatie als beleid hanteren. Laatst nog heeft de eigenaar van SBS aangegeven dat zijn station alleen voor de NDP beschikbaar is, en de staatsmedia doen in feite hetzelfde. Het is echter te hopen dat de meerderheid van de eigenaren en hoofdredacteurs zich inzetten voor een meer objectieve nieuwsvergaring.

“De overheid is rancuneus en daarom zeggen mensen niet veel in het openbaar”, dat vindt 77% van de burgers van Wanica. Dit beeld van rancune sluit aan bij dat van broodvrees en kan dus ook betekenen dat journalisten uit angst voor consequenties bepaalde zaken maar liever niet rapporteren of een bepaald onderwerp maar niet gaan onderzoeken. Maar de rancune betekent ook dat deskundigen minder bereid zijn om zich te profileren, omdat ze opdrachten kunnen mislopen, of omdat ze geen onderwerp van bespreking willen worden, etc. Ik wordt regelmatig gebeld om een reactie te geven op een issue, maar als ik aangeef dat het niet mijn vakgebied is en hen naar iemand die gespecialiseerd is op dat gebied verwijst, zegt de journalist vaker dat die persoon niet wil praten. Hierdoor wordt de *pool* van deskundigen een stuk kleiner en het risico op rancune en bedreiging voor degenen die niet bang zijn een stuk groter.

Overigens denkt 81% van de burgers in Wanica dat *“de media veel aan zelfcensuur doet en zaken van invloedrijke personen niet durft te publiceren”*. Ook hier speelt dus volgens de burgers de angst voor consequenties mee bij wat de media wel en niet publiceert en dat raakt ook de journalist. Uiteraard kunnen bedreigingen aan het adres van een bepaalde journalist of medium meespelen bij het niet rapporteren dan wel niet onderzoeken van bepaalde zaken.

6. Surinamers schamen zich snel

Er zijn dus andere oorzaken dan schaamte waardoor journalisten het onderzoek mijden. Maar laten we ons nu verder concentreren op schaamte als mogelijkheid. In de opiniepeiling hebben we daarover maar één vraag gesteld nl. *“Surinamers schamen zich snel, waardoor veel relaties niet goed lopen”*. Met deze uitspraak was 69% het eens en 31% het niet eens. Wij hebben de mensen

niet voorgehouden wat er met de uitspraak bedoeld werd, zodat iedereen het naar eigen inzicht kon interpreteren.

Het antwoord op die ene vraag over schaamte laat in ieder geval zien dat een meerderheid van de burgers vindt dat er veel schaamte in de samenleving is. Dat heeft niet alleen te maken met de journalistiek, maar met allerlei relaties die eronder lijden. Natuurlijk zitten sommige journalisten ook met hun eigen verleden, wat kan maken dat hij of zij belemmerd kan worden in het werk. Het kan er ook toe leiden dat zo een journalist zich schaamt om zichzelf te profileren en liever onbekend blijft, om te voorkomen dat anderen in zijn/haar verleden gaan graven.

Tot nu toe hebben we schaamte vooral benaderd vanuit het slachtoffer van bijvoorbeeld incest, maar laten we de focus nu richten op de journalist. Indien mensen niet bereid zijn te praten dan is er vaak ook niet veel te rapporteren. Journalisten die onderzoek doen moeten uiteraard hun bronnen niet prijsgeven, zeker wanneer de bron dat zelf niet wil. Dus misschien wil een journalist wel schrijven over een bepaald onderwerp, maar kan die geen originele bronnen vinden voor het verhaal. Hier zijn oplossingen voor, want soms kunnen indirecte bronnen je zelfs meer vertellen dan directe bronnen bijv. een arts kan over meerdere gevallen van HIV/Aids vertellen zonder mensen bij naam te noemen. Zo een verhaal is wellicht even geloofwaardig als het verhaal van iemand die HIV/aids heeft. Vrijdag en zaterdag zult u op het symposium meer technieken leren om aan bronnen te komen.

Soms is er een verhaal dat misschien wel de moeite waard is om te rapporteren, maar het gaat over iemand voor wie de journalist veel respect had en nu aan lager wal is geraakt of zich ergens misdragen heeft. Je schaamt je als journalist echter voor de situatie van die persoon en besluit het verhaal toch maar niet te schrijven, want je weet dat het zeker het einde van die persoon zijn carrière kan betekenen. Maar waar trek je de grens? In een kleine samenleving is dat moeilijker dan in een grote samenleving, waar je de mensen niet persoonlijk kent. En wat doe je met een bekend persoon die je kent, maar die flink corrupt blijkt te zijn en je hebt de bewijzen daarvan in handen?

Schaamte kan een obstakel vormen voor het stellen van de juiste vragen tijdens een interview. Indien er sprake is van erge ongelijkheid in een interviewsituatie kan een journalist bijv. zodanig onder de indruk zijn van de persoon die hij/zij interviewt dat lastige vragen, die juist nodig zijn om duidelijkheid te scheppen over bepaalde zaken, niet gesteld worden. Er kan uiteraard soms ook sprake zijn van een intimiderende sfeer tijdens een interview, waardoor bepaalde vragen ook vermeden worden, maar dat is dan niet uit schaamte, maar uit angst voor repercussies.

Soms kan schaamte voor de eigen kennis een journalist ertoe leiden om bepaalde vragen te vermijden die als 'dom' zouden kunnen overkomen, of die zouden laten blijken dat men niet zo veel van de materie afweet. Dat kan bijv. in een gesprek met een deskundige over een specifiek onderwerp. Ook in zo een geval wordt dan niet alle relevante informatie verzameld. Een goede voorbereiding op het onderwerp kan veel helpen, maar ook een open houding, waarbij het niet erg is om zgn. 'domme' vragen te stellen.

Schaamte is niet alleen een emotie, waarbij men zich voor iets schaamt, maar het kan volgens het woordenboek ook verlegenheid, schroom of bescheidenheid betekenen. In deze betekenis kunnen journalisten dus ook uit een gevoel van verlegenheid bepaalde onderwerpen niet aansnijden in interviews of tijdens een persconferentie is men te verlegen om een vraag te stellen. Of in een

redactievergadering weet de journalist precies hoe je iets zou kunnen aanpakken, maar is te bescheiden om de eigen mening te geven. Ook bang zijn om fouten te maken hoort bij deze vorm van schaamte, want je schaamt je wanneer je een fout hebt gemaakt en om dat te voorkomen zeg je maar liever niets. Uiteraard dienen zulke aspecten tijdens de opleiding of training naar boven te komen en aan gewerkt te worden.

7. Schaamteloosheid en public shaming

Er is ook een andere kant van schaamte nl. de schamteloosheid en ‘*public shaming*’. Het laatste is een techniek die in de journalistiek gehanteerd wordt in een bewuste poging om schaamte op te wekken. Bijvoorbeeld een foto plaatsen waar iemand vuil dumpt op een plaats waar dat niet mag. De bedoeling is dat de lezers of kijkers zich gaan schamen voor zulk gedrag en het zelf niet gaan doen. Of je kan de nummerplaat van de vrachtwagen laten zien die het vuil dumpt, zodat die specifieke persoon zich gaat schamen. Men probeert hier dus schamteloos gedrag aan de kaak te stellen en schaamte voor dat gedrag op te wekken (vgl. Danielson, 2013). Er zijn ook subtiele methoden zoals het bewust open houden van een microfoon na een interview om “off the record” uitspraken op te vangen van iemand die buiten het officieel deel iets heel anders zegt.

In Suriname is de pers nog terughoudend om persoonlijke schandalen van bekende personen te publiceren, terwijl in bijvoorbeeld Engeland er zgn. Boulevard bladen (sensatiekranten) zijn die leven van de verkoop van schandalen. Dat zijn dan schandalen van allerlei aard bijv. een getrouwde minister die met een buitenvrouw is gefotografeerd of een burgemeester die cocaïne snuift. Er wordt daar grof geld mee verdiend, zowel door de journalisten (vaak meer paparazzi) als door de bladen. In Suriname hebben we geen Boulevard bladen, ofschoon sommige kranten soms heel misleidende koppen bij artikelen plaatsen of foto’s die aandacht moeten trekken om de verkoop te stimuleren.

Wat je wel ziet is dat er via social media in Suriname meer ‘schamteloos’ gedrag wordt rondgestuurd, ofschoon een deel ook *fake* is.

8. Cultuur

Laat mij als laatste onderwerp nog iets over de context en cultuur zeggen, waarbinnen onze journalisten moeten werken. Suriname heeft geen nationale schamtecultuur zoals Japan dat heeft, maar we hebben gezien dat er volgens de burgers nog wel veel schaamte in de samenleving is. Zoals gezegd zijn er ook zeker nog een aantal onderwerpen waar een taboe heerst en waar men niet graag over praat. In Japan relateert men het hoge aantal zelfmoorden aan schaamte, omdat de mensen zich schamen om hulp te zoeken. Suriname heeft relatief meer zelfmoordgevallen dan Japan en schaamte zal hier zeker ook een factor zijn. Het ‘*tap yu syèn*’ aspect speelt toch nog op een aantal gebieden mee. In Japan is het direct uiten van je mening niet beleefd en onderdeel van de schamtecultuur. Een Japanner die ja zegt bedoelt niet altijd ja en met nee ook niet altijd nee.

In de opiniepeiling in Wanica werd ook aan de burgers gevraagd of ze het eens of oneens waren met de uitspraak “*Surinamers zijn flinker geworden op hun werkplek in vergelijking met vroeger, ze*”

vertellen nu eerder de waarheid". Hier waren de meningen verdeeld, want de ene helft (48%) was het ermee eens, terwijl de andere helft (52%) het er niet mee eens was. Ik ben nagegaan of de groep die het er wel mee eens is andere kenmerken heeft dan de groep die het er niet mee eens is. Ik heb daarbij gekeken naar geslacht, leeftijd, werksituatie, opleiding, etniciteit en godsdienst. Er waren maar twee variabelen die statistisch significant genoeg waren nl. opleiding en leeftijd. Hoger opgeleide personen vinden voor 61% dat Surinamers niet flinker geworden zijn op hun werk, terwijl lager opgeleide personen dat juist wel vinden. Ook vinden meer oudere personen dat men inderdaad wat flinker geworden is (55%), terwijl de jongste leeftijdsgroep dat in mindere mate vindt (40%). Maar de verschillen zijn niet erg groot, hetgeen betekent dat de verdeelde mening dwars door alle groepen loopt. We zijn dus nog niet zo flink geworden, maar blijkbaar is het proces wel gaande.

In Suriname is er naast de 'tap yu syen' cultuur ook nog een cultuur van beleefdheid en respect. Ook spelen hiërarchische verhoudingen nog een belangrijke rol. Voor een journalist kunnen al deze zaken meespelen, waardoor het keihard doorvragen tijdens een interview beperkt blijft en het doen van onderzoek beperkt.

Er zijn toch nog een paar aspecten die nog niet aan de orde gekomen zijn, maar wel van belang zijn voor een beter begrip van onze onderzoeksjournalistiek.

In andere landen krijgen journalisten awards wanneer ze schandalen boven water hebben gebracht, maar in Suriname kan het je baan kosten. Illustratief is dat 77% van de burgers in Wanica het eens was met de uitspraak *"Als ambtenaar kan je liever jouw mond houden wanneer je corruptie ziet gebeuren, want anders kan je jouw baan verliezen"*. Slechts 23% was het er niet mee eens en vond kennelijk dat je er wel iets van moet zeggen. Klokkenluiders worden in Suriname niet beschermd en recent hebben we bij het schandaal bij de Postspaarbank gezien –waarbij uit stukken allerlei oneigenlijke zaken naar voren kwamen- dat de directie, de minister van Financiën en de Governor van de Centrale Bank de blootgelegde corruptie kennelijk veel minder belangrijk vinden. De directie zocht direct naar de klokkenluiders om hen te straffen, en de minister en Governor probeerden zaken te verbloemen in plaats van direct hard in te grijpen. Geen wonder dat 77% van de burgers in Wanica vond dat dit schandaal aantoont dat de regering de corruptie faciliteert i.p.v. het te bestrijden. Maar waar zijn de onderzoeksjournalisten die hier verder in gaan graven?

Suriname is een vrij open samenleving waar veel informatie naar je toekomt d.w.z. wanneer je bereid bent om er iets mee te doen. Wanneer je er niets mee doet dan drogen de bronnen snel op, maar als je er wat mee doet krijg je meer informatie. Dat is deel van het vertrouwen dat je als onderzoeker krijgt. Vertrouwen is een belangrijk onderdeel van een cultuur. Francis Fukuyama heeft een boek daarover geschreven met accent op het belang van vertrouwen voor economische transacties. Hij maakt o.m. onderscheid tussen samenlevingen met een lage mate van vertrouwen en samenlevingen met een hoge mate van vertrouwen. Ik denk er in Suriname nog vrij veel vertrouwen is, zoals bleek uit de grafiek die we eerder hebben laten zien. Het betekent dat in dit opzicht het werkklimaat voor onderzoeksjournalisten een stuk makkelijker is dan in veel andere landen.

Tenslotte moeten we ook naar de ruimere context kijken van persvrijheid.

De Freedom House heeft een publieke database waarbij je de ontwikkeling op het gebied van persvrijheid vanaf 1979 kan zien per land. Bij de ratings van het Freedom House wordt gelet op de wettelijke omgeving, de politieke omgeving en de economische omgeving. Je krijgt voor elk van deze aspecten een bepaalde score en op basis van de totaalscore wordt een land ingedeeld in één van de drie categorieën t.w. Not Free, Partly Free en Free. De data voor Suriname laten de volgende ontwikkeling zien: (zie slide) van vrije pers (voor 1980), niet vrije pers (1980-1987), gedeeltelijk vrije pers (1988), vrije pers (1989), gedeeltelijk vrije pers (1990-1999) en vrije pers (vanaf 2000). Voor de details moet ik verwijzen naar de website (<https://freedomhouse.org>).

Suriname in Freedom House Press Index 1979-2017 (<https://freedomhouse.org>)

	1979 -	1981 -	1 9	1 9	1990 -	2000 -
	1980	1987	8	8	1999	2017
			8	9		
Not Free						
Partial Free						
Free						

In 2017 stond Suriname op de 55^e plaats van de Freedom House Press Index. Er waren toen 61 landen met een geheel vrije pers.

De stijging op de index voor persvrijheid is zonder meer een positieve ontwikkeling en ook het feit dat er geen geweld tegen journalisten en media wordt gebruikt. De grote vraag is wat hier de oorzaak van is? En ten tweede of wat aan de oppervlakte geregistreerd wordt ook echt weerspiegelt wat er daaronder plaatsvindt? Maar antwoord daarop geven vergt weer een andere inleiding.

Concluderend kan ik stellen dat de media in Suriname nog voldoende vertrouwen hebben van het publiek. Verder dat het onderzoeksklimaat voor onderzoeksjournalistiek in zijn algemeen in Suriname best goed is. Schaamte beperkt voor een deel het onderzoek naar een aantal onderwerpen, terwijl angst en zelfcensuur mogelijk kan meespelen om een aantal andere onderwerpen te onderzoeken. Daarnaast zijn er financiële beperkingen vanwege de kleine markt waarin een groot aantal media opereren. Maar uiteindelijk bepaalt toch de professionaliteit van de individuele journalist en de redacties de mate waarin onderzoeksjournalistiek een plaats krijgt en daar kan zeker verbetering in komen.

Ik dank u voor uw aandacht.

Referenties:

Francis Fukuyama: Trust. The social virtues and the creation of prosperity. The Free Press, New York, 1996.

Stephen M.R. Covey: The Speed of Trust. The Free Press, New York, 2006.

Seshma Bissesar: Is het een schande dat Hindostaanse meisjes praten over hun incestervaring? De Ware Tijd, 3 juni 2019.

Magnus Danielson: Shaming the devil. Performative shame in investigative TV-journalism. Nordicom Review, vol. 34, 2013, Special Issue, pp. 61-74.

<http://www.resumenlatinoamericano.org/2018/11/11/estudio-de-latinobarometro-determino-que-la-confianza-en-las-fuerzas-armadas-en-uruguay-es-de-un-62/>

https://radiovisie.eu/eurobarometer-radio-blijft-meest-geloofwaardige-medium/#.XPcz5nHQ_IU

<https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>

<http://www.mijnwoordenboek.nl/>

(<https://www.poynter.org/reporting-editing/2015/journalism-and-public-shaming-some-guidelines/>)

<http://awshamecultureinjapan.blogspot.com/>